

Мельник С. В.

кандидат економічних наук, доцент, заслужений економіст України, завідувач сектору професійної освіти відділу освітньої статистики і аналітики ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

ПОПИТ ТА ПРОПОЗИЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ НА ОФІЦІЙНОМУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті вперше у вітчизняній практиці розглянуто ключові методологічні підходи з прогнозування потреби в педагогічних працівниках, висвітлено основні результати аналізу попиту та пропозиції педагогічних працівників на національному та регіональних офіційних ринках праці. Складено прогноз потреби в педагогічних працівниках на зазначених ринках праці в розрізі шести педагогічних спеціальностей, двох освітніх ступенів і освітньо-кваліфікаційного рівня. Використано графічний, статистичний, економіко-математичний методи дослідження та метод із застосуванням моделі кривої Беверіджа. Сформульовано певні рекомендації щодо використання зарубіжних і вітчизняних напрацювань при створенні в країні системи прогнозування кадрових потреб, зокрема при формуванні державного (регіонального, відомчого) замовлення на підготовку педагогічних працівників. Проведено порівняння обсягів підготовки закладами вищої освіти педагогічних працівників із попитом на них та їх пропозицією на офіційному ринку праці України, надано пропозиції відповідного спрямування, наприклад стосовно формування єдиної системи збору статистичних даних, необхідних для розрахунку потреби в педагогічних кадрах, передусім шляхом застосування бази даних Державної служби зайнятості.

Ключові слова: збалансованість, методологічні підходи, національний і регіональні офіційні ринки праці, попит та пропозиція педагогічних працівників у професійному розрізі, прогнозування потреби в педагогічних кадрах, спеціальність.

JEL classification: J44, O15.

DOI: 10.32987/2617-8532-2020-4-21-34.

Визначення кадрових потреб на коротко-, середньо-, а ще краще на довгострокову перспективу є, з одного боку, надважливим та актуальним, а з другого – надскладним завданням для будь-якої країни, регіону, виду економічної діяльності чи роботодавця. Додаткові труднощі в реалізації таких намірів створюють, насамперед країнам із транзитивною економікою, до котрих належить і Україна, такі складники:

- відсутність (в умовах політичної, економічної, суспільної нестабільності) чітких стратегічних очікувань та планів щодо соціально-економічного розвитку країни, галузей економіки, регіонів, у першу чергу стосовно створення нових робочих місць та їх кадрового забезпечення;
- недосконалість (застарілість) вітчизняних статистичних баз, методологічних підходів щодо прогнозування потреби в кадрах, недостатня

сформованість профільних інституцій та ін.;

- розбалансованість обсягів підготовки кадрів та попиту й пропозиції на робочу силу в професійному розрізі, передусім через застарілість підходів щодо формування, розміщення та виконання державного й регіонального замовлень на підготовку кадрів, відсутність чітких правил гри та відповідальності провайдерів освітніх послуг за виконання цих замовлень, стимулів і мотивів для роботодавців щодо державно-приватного й соціального партнерства у сфері освіти та навчання тощо.

У цьому контексті визначення потреби в педагогічних працівниках є подвійним завданням, адже сфера освіти виступає як роботодавцем – споживачем фахівців, так і провайдером освітніх послуг з їх підготовки. Саме на розв'язання цього завдання й було зорієнтоване дослідження автора, а його результати слугували матеріалом для пропонованої статті.

Варто наголосити, що прогнозування потреби в педагогічних працівниках із застосуванням авторських методичних підходів, спрямованих на визначення співвідношення попиту й пропозиції педагогічних кадрів на офіційних регіональних ринках праці, виконано вперше у вітчизняній аналітичній практиці.

Методологічні підходи стосовно вивчення попиту та пропозиції педагогічних кадрів на офіційному ринку праці України

В основу дослідження покладено авторські методологічні підходи, описані в аналітичній записці «Методологічні підходи до оцінки кад-

рових потреб у фахівцях із вищою освітою зі спеціальностей», підготовленої науковцями ДНУ «Інститут освітньої аналітики» та направленої до МОН (вихідний лист за № 04-12/119 від 23.04.2020) [1]. Ці методологічні підходи частково змінені з урахуванням специфічних умов використання праці, регулювання соціально-трудо-вих відносин педагогів (приналежність закладів освіти, як правило, до державної чи комунальної власності тощо).

У методичних підходах термін «офіційний ринок праці» розглядається як «попит та пропозиція робочої сили, що фіксуються органами державної служби зайнятості для їх подальшого можливого збалансування».

Термін «повний ринок праці» передбачає «врахування всіх обсягів вивільнення, працевлаштування, створення нових (відтворення заксервованих) робочих місць, попиту на них та пропозиції вакансій (вільних робочих місць) у регіоні». У нашому випадку, зважаючи на концентрацію інформації про вакансії в закладах освіти та рух незайнятих педагогів до офіційного ринку праці, розрахунки за повним ринком праці не проводилися.

Усі показники для прогнозування потреби в педагогічних працівниках за спеціальностями було сформовано на регіональному рівні (областей України, міста Києва). Після цього вони арифметично додавалися для отримання показників на національному рівні.

Чисельність безробітних педагогів у професійному розрізі, котрі перебували на обліку в центрі зайнятості та мали вищу освіту за чинними

педагогічними спеціальностями (Чб), визначалась як середньоарифметична величина за 2017–2019 рр., що передують розрахунковому. Відповідні дані було взято з офіційних вебсайтів обласних (міста Києва) центрів зайнятості та згруповано за професіями/посадами, найбільш притаманними певним педагогічним спеціальностям і за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, освітніми ступенями бакалавра та магістра (далі – освітні ступені).

За шістьма педагогічними спеціальностями відповідні посади було згруповано в професійному розрізі. 49 підібраних посад у розрізі трьох освітніх ступенів розподілилися таким чином: 21 – для магістрів, 19 – для бакалаврів, 9 – для молодших спеціалістів.

Чисельність педагогічних працівників, яких потребують заклади освіти для заповнення вакансій чи новостворюваних робочих місць / кількість вакансій (Чв) у професійному розрізі обраховувалася в тому самому порядку, що й для чисельності безробітних. Усі показники, котрі розглядаються в професійному розрізі, інтерпретовані до норм і положень Національного класифікатора України ДК 003 «Класифікатор професій» (далі – КП) (коди, назви професій, посад, професійні назви робіт).

Розрахунок коефіцієнта збалансованості потреби та пропозиції фахівців на офіційному ринку праці (Кзб) проводився за формулою:

$$\text{Кзб} = \text{Чб} / \text{Чв}.$$

При розрахунку Кзб були дотримані такі вимоги:

- якщо чисельність безробітних чи кількість вакансій за певною професією/посадою дорівнює нулю, то

для розрахунку Кзб для зручності замість нуля приймається одиниця;

- якщо за певною професією/посадою відсутні і показники чисельності безробітних, і показники попиту на них, то розрахунок за цією професією/посадою не проводиться;

- якщо за певною професією/посадою за окремий період (рік, роки) відсутня інформація про чисельність безробітних та/або попит на них, то середнє значення цих показників обчислюється без урахування цього періоду.

Подальше прогнозування потреби в педагогічних працівниках на офіційному ринку праці регіону враховує результати відповідної роботи за низку років на регіональному рівні, коли були виведені співвідношення Кзб залежно від впливу багатьох факторів. Воно (з урахуванням Кзб) здійснюється таким чином:

а) за спеціальностями, де за відповідними професіями/посадами показник Кзб коливається в межах від 1,1 до 3,0, вважається, що досягнуто збалансованості між попитом і пропозицією. В цьому випадку прогнозні розрахунки орієнтуються на незмінність потреби;

б) за спеціальностями, де за відповідними професіями/посадами, за якими Кзб коливається в межах від 3,1 до 10,0, прогнозні розрахунки орієнтуються на скорочення потреби в 2,5–3,0 раза, тобто МОН України слід ініціювати заходи щодо скорочення обсягів прийому студентів за певними спеціальностями у відповідній пропорції;

в) за спеціальностями, де за професіями/посадами Кзб перевищує 10,1, прогнозні розрахунки орієнтуються на істотне (в 3–5 разів) скорочення

чи фактичне згортання підготовки фахівців на визначений період, а МОН України слід ініціювати відповідні рекомендації щодо планування державного та регіонального замовлень. За такого підходу береться до уваги вплив більшості чинників ринку праці на попит у педагогічних працівниках на середньострокову перспективу за умови щорічного обчислення Кзб шляхом урахування змін показників останнього року;

г) за спеціальностями, де за професіями/посадами Кзб менший від 1,0, проводяться прогнози розрахунки з урахуванням приросту потреби залежно від розміру Кзб. Розроблено дві схеми проведення відповідного коригування значення Кзб. У нашому випадку при прогнозуванні потреби за умови, коли Кзб < 1,0, застосовувалася перша схема коригування приросту, оскільки в переважній більшості випадків пропозиція педагогічних працівників (безробітних) мала чітко виражену тенденцію щорічного зменшення, а попит (кількість вакансій) – навпаки, зростання. За цією схемою, якщо Кзб за певною спеціальністю (групою професій/посад) має щорічну тенденцію зниження, наприклад у 2016 р. – 0,8, 2017 р. – 0,75, 2018 р. – 0,7, у 2019 р. – 0,5, то

прогноз збільшення попиту на короткострокову перспективу буде таким, як показано в таблиці.

У нашому випадку розрахунки проводилися відповідно до пунктів а і з, оскільки в розрізі спеціальностей чи освітніх ступенів не було виявлено жодного випадку, коли Кзб був вищим від 3,0.

Прогноз потреби в педагогічних працівниках, яка формується на офіційному ринку праці, коли Кзб менший за 1,0, визначається окремо за кожною спеціальністю (групою професій) за формулою:

$$Ппорп(Кзб < 1,0) = Чвопр \times \left(1 + \frac{Прп}{100} \right),$$

де Ппорп – прогноз потреби у фахівцях за певною спеціальністю (групою професій) на офіційному ринку праці, за котрою середнє значення Кзб < 1,0, осіб; Чвопр – чисельність вакансій останнього передпрогнозного року, осіб; Прп – приріст потреби відповідно до середнього значення Кзб, %.

Надалі проводиться загальний розрахунок потреби в педагогічних працівниках для кожного регіону країни шляхом визначення потреби за кожною спеціальністю (групою професій) та її сумування за всіма регіонами. Як зауважувалося вище,

Таблиця

Прогноз зростання попиту на короткострокову перспективу

Коефіцієнт збалансованості (середнє значення)	Приріст потреби до чисельності вакансій, %
менше 0,2	більше 10,0
0,21–0,40	8,0
0,41–0,60	5,0
0,61–0,80	3,0
0,81–0,90	1,0
0,91–0,99	0,5

Примітка. Діапазони шкал і значення приростів розраховані на базі статистичних даних за 2015–2019 рр. по Україні в розрізі 50 професій, для яких Кзб був меншим від 1,0.

Джерело: [1].

в нашому випадку розрахунки потреби педагогічних працівників на повному ринку праці не проводилися, зважаючи на специфіку цієї частково регламентованої діяльності та приналежність більшості закладів освіти до державної й комунальної власності. Іншими словами, для цього виду економічної діяльності коригувальні коефіцієнти будуть неправомірно завищувати прогнозні показники.

Аналіз попиту та пропозиції педагогічних працівників на національному та регіональних офіційних ринках праці

Пропозиція педагогічних кадрів

Пропозиція педагогічних кадрів являє собою чисельність безробітних із відповідними рівнем освіти, професійними кваліфікаціями чи трудовим стажем за певними професіями/посадами. Середнє значення цього показника за останніх три роки в Україні становило 25,3 тис. осіб. Відносно середньої чисельності безробітних в Україні частка безробітних педагогічних працівників дорівнювала 2,3 %. Важливо, що як щодо безробітних – педагогічних працівників, так і щодо безробітних загалом в Україні, простежується чітка тенденція поступового щорічного зниження безробіття на офіційному ринку праці [2].

У регіональному розрізі розподіл безробітних педагогічних працівників переважно відповідає системі розселення населення країни. У п'ятірці регіонів, що є «лідерами» за цим показником, – Дніпропетровська (7,4 % загальної чисельності безробітних педагогічних працівників у країні), Запорізька (6,8 %), Івано-Франківська (6,7 %), Харківська (5,4 %) та

Львівська (5,3 %) області. Загалом на цю групу регіонів припадає майже третина (31,6 %) безробітних педагогічних працівників. Очевидно, що із загальної для країни тенденції випадає Івано-Франківська область, а також, що до «лідерів» не ввійшли великі за чисельністю населення місто Київ (1,7 %) та Одеська область (3,3 %). Окрім столиці, низьким цей показник є в Луганській (1,6 %), Чернівецькій (1,7 %), Херсонській (2,7 %) і Київській (2,9 %) областях.

Із загальної тенденції щодо динамічного зменшення пропозиції безробітних педагогічних працівників випадає 9 регіонів, серед яких лідирують Хмельницька (приріст у 2019 р. проти 2017 р. – 69,8 %), Закарпатська (50,9 %), Одеська (14,4 %), Чернівецька (11,5 %) та Миколаївська (10,3 %) області.

У розрізі освітніх ступенів в Україні в абсолютному значенні переважають безробітні педагогічні працівники з дипломами магістрів (54,2 %) і бакалаврів (26,4 %). На молодших спеціалістів припадало відповідно 19,4 % (рис. 1). У регіональному розрізі найбільша частка пропозиції безробітних магістрів була характерна для Рівненської (71,2 %), Хмельницької (69,1 %), Тернопільської (64,3 %), Волинської (61,9 %) областей та міста Києва (61,3 %). Серед безробітних із дипломом бакалавра перші позиції за цим показником посідають Івано-Франківська (37,4 %), Дніпропетровська (35,4 %), Запорізька (34,4 %), Донецька (31,7 %) області й місто Київ (30,3 %).

Для освітнього ступеня молодшого спеціаліста за цим показником перша п'ятірка складалася з Миколаївської (28,8 %), Одеської (27,1 %),

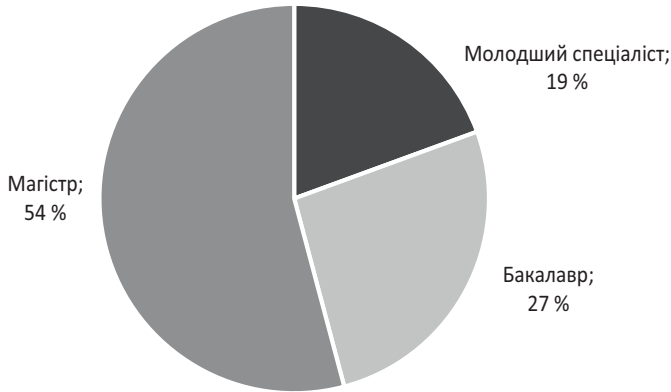

Рис. 1. Середньорічна чисельність безробітних педагогічних працівників (молодших спеціалістів, бакалаврів і магістрів) за 2017–2019 рр. Побудовано автором за даними [2].

Чернівецької (25,3 %), Кіровоградської (24,6 %) та Черкаської (22,5 %) областей.

У розрізі 49 посад за шістьма педагогічними спеціальностями найбільший середній обсяг безробітних за останніх три роки був характерним для вчителів загального середнього закладу освіти (6 814 осіб), вихователів із дипломом бакалавра (3 716 осіб) та вихователів закладу дошкільної освіти з дипломом магістра (2 133 осіб). Загалом на ці три посади припадала рівно половина пропозиції педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни.

За педагогічними спеціальностями найвища чисельність безробітних педагогічних працівників була характерна для спеціальностей 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та 012 «Дошкільна освіта», частка яких коливалася в межах 75–85 % від загалу залежно від регіону.

Аналіз пропозиції педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни дає підстави для таких висновків:

- у країні в цілому наявна тенденція динамічного щорічного скорочення чисельності безробітних педагогічних працівників. Серед третини регіонів, котрі не підпадають під цю позитивну тенденцію, передусім варто виокремити Хмельницьку та Закарпатську області;

- в регіональному розрізі розподіл безробітних педагогічних працівників здебільшого відповідає системі розселення населення країни. Винятком із правил тут виступають із позитивного боку місто Київ і Одеська область, із негативного – Івано-Франківська область;

- серед безробітних педагогічних працівників у абсолютному значенні переважають особи з освітнім ступенем магістра. Найбільшою їх частка є в Рівненській області. Лідер серед безробітних бакалаврів – Івано-Франківська область, молодших спеціалістів – Миколаївська область;

- половина безробітних педагогічних працівників припадала на посади вчителів загального середнього закладу освіти, вихователів та вихователів закладу дошкільної освіти;

• за педагогічними спеціальностями чотири з п'яти безробітних педагогічних працівники припадали на спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та 012 «Дошкільна освіта».

Попит на педагогічних працівників

Цей показник характеризується чисельністю вакансій для педагогічних працівників на національному й регіональних офіційних ринках праці. Середньорічна (за останні три роки) кількість вакансій для педагогічних працівників становила 37,4 тис. од., або 3,4 % від загалу по країні.

Важливо, що як щодо кадрових потреб у педагогічних працівниках, так і щодо попиту на робочу силу в Україні, простежується чітка тенденція поступового щорічного зростання чисельності вакансій на офіційному ринку праці [2].

У регіональному розрізі розподіл вакансій для педагогічних працівників здебільшого відповідає системі розселення населення країни. До п'ятірки регіонів, що є «лідерами» за

цим показником, входять місто Київ (8,8 %), Харківська (6,8 %), Львівська (6,5 %), Дніпропетровська (6,3 %) і Запорізька (5,4 %) області. Загалом на цю групу регіонів припадає третина (33,9 %) вакансій для педагогічних працівників. Низьким цей показник є у Хмельницькій області (1,7 %) та невеликих за чисельністю населення Чернівецькій, Луганській, Кіровоградській (по 2,2 %) і Херсонській (2,3 %) областях.

Для всіх регіонів країни характерне щорічне зростання кількості відповідних вакансій. Найвищі темпи приросту цього показника (2019 р. проти 2017 р.) зафіксовані в місті Києві (83,0 %), Івано-Франківській (72,4 %), Закарпатській (62,3 %), Запорізькій (56,4 %) і Рівненській (55,6 %) областях.

У розрізі освітніх ступенів в Україні переважають вакансії для педагогічних працівників із дипломами магістра (50,8 %) та бакалавра (30,1 %). На молодших спеціалістів припадало відповідно 19,1 % (рис. 2). У регіональному розрізі найбільший попит на магістрів із боку роботодавців був

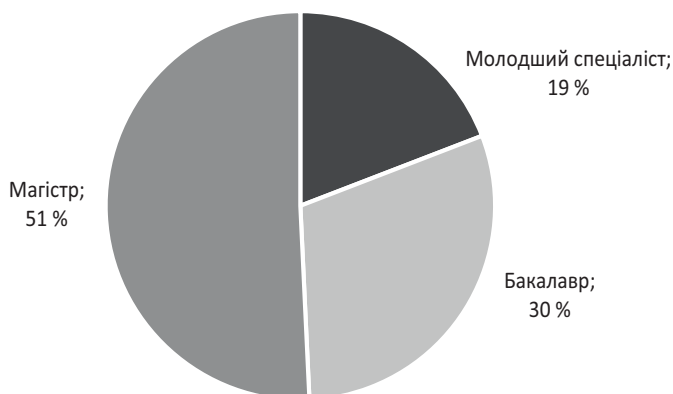

Рис. 2. Середньорічна чисельність вакансій для педагогічних працівників (молодших спеціалістів, бакалаврів і магістрів) за 2017–2019 рр.

Побудовано автором за даними [2].

у Хмельницькій (65,4 %), Рівненській (63,0 %), Волинській (62,3 %), Київській (58,4 %) та Одеській (57,9 %) областях, а найнижчим – у Запорізькій (40,4 %), Дніпропетровській (41,6 %), Донецькій (41,8 %), Харківській (46,7 %) і Херсонській (47,3 %) областях. За потребою в педагогах із дипломом бакалавра перші позиції посідають Дніпропетровська (40,6 %), Запорізька (39,5 %), Донецька (37,5 %) та Сумська (37,0 %) області.

В розрізі педагогічних посад найвищий середній обсяг вакансій за останніх три роки був характерним (як і стосовно обсягів безробітних) для вчителів загального середнього закладу освіти (10 824 од.), вихователів із дипломом бакалавра (7 190 од.) і вихователів закладу дошкільної освіти з дипломом магістра (2 701 од.). Загалом на ці три посади припадало понад половину (55,4 %) вакансій для педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни.

За педагогічними спеціальностями найбільша кількість вакансій для педагогічних працівників (як і у випадку з безробітними педагогічними працівниками) була властива спеціальностям 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та 012 «Дошкільна освіта». Частка цих спеціальностей коливалася в межах 60–85 % від загалу залежно від регіону.

Аналіз потреби роботодавців (закладів освіти) в педагогічних працівниках на офіційному ринку праці країни дає підстави для таких висновків:

- щодо кадрових потреб у педагогічних працівниках наявна чітка тенденція поступового щорічного зростання чисельності вакансій на офіційному ринку праці;

- в регіональному розрізі розподіл вакансій для педагогічних працівників практично повністю відповідає системі розселення населення країни;

- для всіх без винятку регіонів країни характерне щорічне зростання кількості відповідних вакансій;

- у розрізі освітніх ступенів в Україні половина вакансій для педагогічних працівників потребують наявності диплома магістра, а майже третина – бакалавра;

- в розрізі педагогічних посад найбільший середній обсяг вакансій, понад половину (55,4 %), припадав на вчителів загального середнього закладу освіти, вихователів і вихователів закладу дошкільної освіти;

- серед педагогічних спеціальностей домінують 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та 012 «Дошкільна освіта». Для них формується від двох третин до 85,0 % потреби в педагогічних кадрах.

Збалансованість попиту та пропозиції педагогічних працівників

Коефіцієнт збалансованості (Кзб) відображає співвідношення середньої за останніх три роки чисельності безробітних педагогічних працівників до середньої за той самий період кількості вакансій для відповідних посад. У цілому для «освітньої» України він становить 0,68, що свідчить про чітко виражений загальний дефіцит педагогічних кадрів.

Слід зазначити, що для всіх регіонів, педагогічних спеціальностей і освітніх ступенів цей показник вказує або на цілковиту збалансованість попиту та пропозиції, або на дефіцит педагогічних працівників, тобто дуже високий попит на них із боку закладів освіти. Наприклад, у

регіональному розрізі тільки в п'яти областях України Кзб більший за 1,0, а саме у Хмельницькій (1,59), Вінницькій (1,16), Кіровоградській (1,13), Донецькій (1,02) та Івано-Франківській (1,00). Ще у п'ятих областях це співвідношення наближається до 1,00 – Черкаській (0,86), Запорізькій (0,83), Сумській (0,83), Херсонській (0,81) і Дніпропетровській (0,80), що свідчить про порівняно невисокий дефіцит у них педагогічних кадрів. Саме ці області можна віднести до регіонів зі збалансованим попитом та пропозицією педагогічних працівників на регіональних офіційних ринках праці. Для решти регіонів характерні дефіцит, надмірний дефіцит і критичний дефіцит педагогічних кадрів. До речі, до останньої категорії належить м. Київ, де Кзб становить лише 0,13,

тобто на одного безробітного педагогічного працівника припадає майже вісім відповідних вакансій. До групи регіонів із надмірним дефіцитом педагогічних працівників входять Закарпатська (0,45), Одеська (0,46) та Луганська (0,49) області (рис. 3).

Дефіцитними на національному рівні є всі педагогічні спеціальності (крім практично не затребуваної ринком праці спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки») та освітні ступені (магістр – 0,72, молодший спеціаліст – 0,69, бакалавр – 0,60).

Високий рівень дефіцитності педагогічних кадрів є досить серйозною проблемою, оскільки призводить до:

- низької привабливості вакансій, насамперед через відносно невисоку

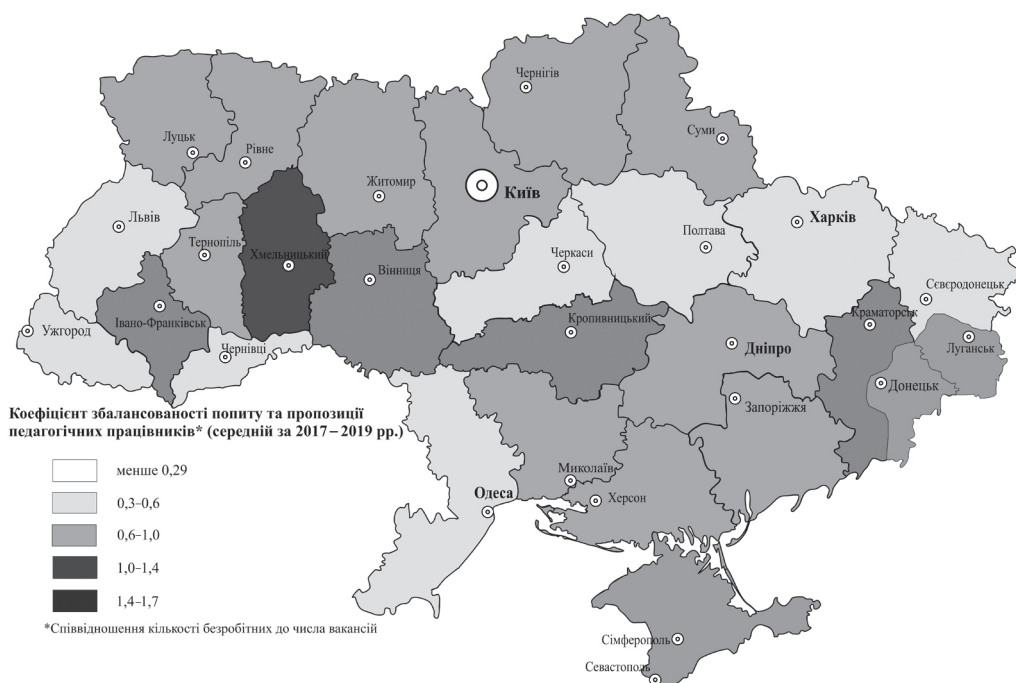

Рис. 3. Розподіл регіонів за коефіцієнтом збалансованості попиту та пропозиції педагогічних працівників

Побудовано автором за даними [2].

оплату праці порівняно із середньою по регіону;

- впливу педагогічних кадрів до інших видів економічної діяльності, регіонів та/або країн із/без збереження професійного профілю;
- падіння в очах молоді престижності педагогічної праці, авторитету вчителів і вихователів;
- «недоходження» випускників ЗВО педагогічного спрямування до закладів освіти через зазначені та інші проблеми.

Прогноз потреби в педагогічних працівниках на національному та регіональних офіційних ринках праці

Згідно з розрахунками, потреба в педагогічних працівниках в Україні на найближчі роки становить

47 тис. осіб щорічно. Її приріст до 2019 р. дорівнює 2,5 тис. працівників. У регіональному розрізі найбільшою прогнозна потреба є в м. Києві (9,4 %), Харківській (6,4 %), Львівській (6,3 %), Запорізькій (6,2 %) та Дніпропетровській (5,9 %) областях, що повністю відповідає вітчизняній системі розселення й локалізації закладів вищої освіти педагогічного спрямування (рис. 4). На ці п'ять областей припадає третина (34,2 %) всієї прогносної потреби в педагогічних кадрах.

За педагогічними спеціальностями прогнозна потреба в педагогічних працівниках розподілилася таким чином:

– за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» – відсутня (всього 46 осіб, або 0,1 %);

Рис. 4. Розподіл прогносної потреби в педагогічних працівниках на регіональних офіційних ринках праці

Побудовано автором за даними [2].

– за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» – 19 920 осіб, або 42,5 %;

– за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» – 19 090 осіб, або 40,6 %;

– за спеціальністю 013 «Початкова освіта» – 2 857 осіб, або 6,1 %;

– за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» – 2 775 осіб, або 5,9 %;

– за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» – 2 246 осіб, або 4,8 % (рис. 5).

За освітніми ступенями прогнозна потреба в педагогічних працівниках – молодших спеціалістах становить 9 855 осіб, або 21,0 %, бакалаврах – 14 594 особи, або 31,0 %, магістрах – 22 515 осіб, або 47,9 % (рис. 6).

Кількість, осіб

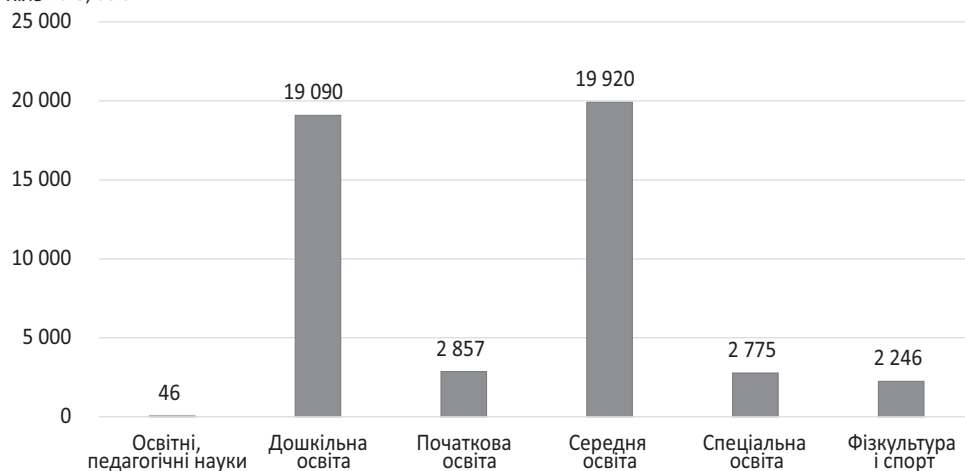

Рис. 5. Прогнозна потреба в педагогічних працівниках у розрізі педагогічних спеціальностей

Побудовано автором за даними [2].

Кількість, осіб

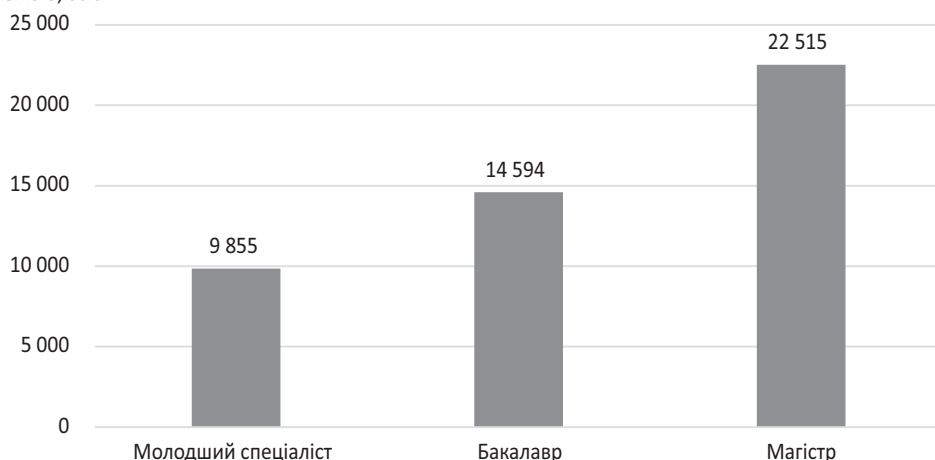

Рис. 6. Прогнозна потреба в педагогічних працівниках за освітніми ступенями (молодший спеціаліст, бакалавр і магістр)

Побудовано автором за даними [2].

**Порівняння обсягів підготовки
закладами вищої освіти
педагогічних працівників
із попитом на них
та їх пропозицією на офіційному
ринку праці України**

Для визначення обсягів підготовки ЗВО педагогічних працівників було використано такі підходи та обмеження:

- джерелом статистичної інформації обрано дані статистичних збірників Державної служби статистики України [3–5];

- оскільки за цей період випуск відбувався за спеціальностями, визначеними різними переліками, дані зводилися в укрупненому форматі за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка» (без спеціальності «Професійна освіта»);

- дані за освітнім ступенем спеціаліста включено в дані за освітнім ступенем магістра.

Аналіз відповідної інформації дає підстави для таких висновків:

- спостерігається тенденція динамічного скорочення випуску закладами вищої освіти педагогічних працівників. Наприклад, у 2019 р. він зменшився на 14,6 % порівняно з 2017 р.;

- за освітніми ступенями відповідне скорочення найбільш характерне для бакалаврів (у 2019 р. на 30,4 % проти 2017 р.);

- і загальний середній річний обсяг випуску педагогічних працівників за 2017–2019 рр., і випуск за освітніми ступенями за той самий період є на 7,0–18,0 % меншими за прогнозовану потребу в педагогічних кадрах, яка формується на національному ринку праці.

Таким чином, за умови повернення в Україні обов'язкового праце-

влаштування випускників – педагогічних працівників за фахом (відпрацювання на педагогічних посадах щонайменше три роки), щорічний випуск педагогічних кадрів закладами вищої освіти повністю перекриватиме потребу в педагогічних кадрах, котра формується на офіційному ринку праці країни.

Загальним висновком за результатами проведеного дослідження є те, що в умовах сьогодення орієнтовно 80,0 % випускників відповідного спрямування не «доходять» до профільних вакансій. Така ситуація зумовлена фінансовими (низький рівень оплати праці, відсутність суттєвих соціальних пакетів та переважності тощо), загальними (відплив молоді за кордон та ін.) і морально-етичними (складні умови праці педагогів, падіння престижності роботи на посадах вчителів і вихователів тощо) чинниками.

Крім того, зважаючи на динамічні зміни, пов'язані з реформуванням сфери надання освітніх послуг як в Україні, так і за її межами, необхідно терміново внести зміни й доповнення до Національного класифікатора України ДК 003 «Класифікатор професій». Невідкладність таких змін спричинена насамперед застарілістю багатьох педагогічних посад, їх розпорошеністю та штучним заниженням вимог до освітніх ступенів, особливо стосовно освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».

Для детальнішого аналізу причин відмови випускників-педагогів від подальшої діяльності з надання освітніх послуг потрібні глибокі дослідження та соціологічні опитування широкого загалу респондентів.

Список використаних джерел

1. Методологічні підходи до оцінки кадрових потреб у фахівцях із вищою освітою зі спеціальностей : аналіт. записка (вихід. лист № 04-12/119 від 23.04.2020) / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2020. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/2-na_sajt_AZ_Melnik_SV_Metodolog_pidh_otsinki_kadr_potr_fah_VO-final.pdf.

2. Професійний склад зареєстрованих безробітних та вакансій в Україні. *Державний центр зайнятості* : офіц. вебсайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69>.

3. Вища освіта в Україні у 2017 році : стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm.

4. Вища освіта в Україні у 2018 році : стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vysh_osvita/arch_vysh_osvita.htm.

5. Вища освіта в Україні у 2019 році : стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2020. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vysh_osvita/arch_vysh_osvita.htm.

Sergii Melnyk

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Honored Economist of Ukraine,
SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

**DEMAND AND SUPPLY OF TEACHERS
IN THE OFFICIAL LABOR MARKET OF UKRAINE**

Abstract. *The article reveals the results of the author's research aimed at determining the need for teachers in the official and regional labor markets. In the current context, this issue is highly relevant and in demand, and it is a key component in ensuring the quality of education services and the effective use of resources from different levels of budgets. The calculations were based on official statistics of the State Statistics Service, the State Employment Service and regional (Kyiv city) employment centers. Information obtained over the last 3 years on the supply and demand of teachers in terms of regions, positions, pedagogical specialties and educational degrees (educational and qualification level of Junior Specialist) was used to calculate the relevant forecast staffing needs. The basis for forecasting work was the author's methodological approaches to determining the need for specialists in specialties. The general conclusion based on the results of the conducted research is that in today's conditions approximately 80,0 % of graduates of the relevant field do not «reach» the profile vacancies. This situation is due to financial (low wages, lack of significant social packages and preferences, etc.), general (outflow of youth abroad, etc.), and moral and ethical (difficult working conditions of teachers, falling prestige of work as teachers and educators, etc.) factors. In addition, considering the dynamic changes associated with the reform of the provision of educational services both in Ukraine and abroad, urgent changes and additions to the National Classifier of Ukraine DK 003 «Classifier of Professions» are required. This is primarily due to the obsolescence of many pedagogical positions, their dispersion and artificial underestimation of the requirements for educational degrees,*

especially concerning the educational and qualification level of a Junior Specialist. In-depth research and opinion polls of a wide range of respondents are required for a more detailed analysis of the reasons for the refusal of graduate teachers from further activities to provide educational services.

Keywords: *balance, methodological approaches, national and regional official labor markets, demand and supply of teachers in the professional context, forecasting the need for teachers, specialty.*

References

1. SSI «Institute of Educational Analytics». (2020). *Methodological approaches to the assessment of personnel needs in specialists with higher education in specialties*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/2-na_sajt_AZ_Melnik_SV_Metodolog_pidh_otsinki_kadr_potr_fah_VO-final.pdf [in Ukrainian].
2. State Employment Center. (n. d.). *Professional composition of registered unemployed and vacancies in Ukraine*. Retrieved from <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69> [in Ukrainian].
3. State Statistics Service of Ukraine. (2018). *Higher education in Ukraine in 2017*. Kyiv. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm [in Ukrainian].
4. State Statistics Service of Ukraine. (2019). *Higher education in Ukraine in 2018*. Kyiv. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vysh_osvita/arch_vysh_osvita.htm [in Ukrainian].
5. State Statistics Service of Ukraine. (2020). *Higher education in Ukraine in 2019*. Kyiv. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vysh_osvita/arch_vysh_osvita.htm [in Ukrainian].